

ULRUM – NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

Het dorp Ulrum ligt op twee wierden op een kwelderwal. Op één ervan stond tot 1809 de 15e eeuwse Asingaborg. Op de andere staat de kerk. Hoe oud deze precies is, is niet bekend maar aangenomen wordt dat de kerk rond 1225 gebouwd is. Het was niet de eerste kerk op deze plek: aan de westkant van de kerk zijn resten van een oudere kerk terug te zien bij de eerste en tweede travee.

De kerk is een mooi voorbeeld van de vroegste fase van de laat romaanse bouwstijl, in de oostgevel is deze vormgeving het duidelijkst: drie vensters beneden, klimmende nissen, en bovenin door rondstaven gescheiden.

In de 13^e eeuw werd aan de westkant van de kerk een eenvoudige rechthoekige toren als verdedigingstoren gebouwd. De toren was oorspronkelijk van onderen open met de ingang op de eerste verdieping. Deze was te bereiken door middel van een houten trap. Twee eeuwen later werden kerk en toren met elkaar verbonden door de bouw van een vierde travee met een muurdikte van slechts 90 cm. De oorspronkelijke ingang verloor zijn functie, en er werd een nieuwe stenen trap gebouwd. Verder werd de toren deels opnieuw opgemetseld en werd er een klokkenstoel ingebouwd. In de 17^e eeuw kreeg de toren een nieuwe ingang, en werden de onder- en bovenzijde van de toren opgemetseld zodat toren en kerk dezelfde breedte kregen. Ook kreeg de toren een zadeldak. Dit zadeldak werd in de 18^e eeuw vervangen door een spitse punt waarmee de toren de huidige hoogte van 41 meter bereikte. In de toren hangen twee luidklokken: een grote in 1478 door Herman gegoten met opschrift SANCTA KATERINA BIN ICK GHETE en afbeelding van de Heilige Catharina, en een kleinere die in 1698 gegoten werd door de Leeuwarder klokkengieter Petrus Overneem. Beide klokken werden gevorderd tijdens WOII, maar later weer teruggehangen.

In de loop van de eeuwen is er veel verbouwd, maar de restauratie van 1916/1917 door de toenmalige rijksgebouwen meester C.H. Peters is het meest ingrijpend geweest. Deze restauratie is een goed voorbeeld van de restauratietrant in het begin van de 20^e eeuw, vooral van binnen, waar de gewelven en wanden helemaal ontleisterd zijn. Dit hangt samen met de voorkeur destijds voor de onbewerkte baksteen (denk aan de toen opkomende Amsterdamse School). Deze voorkeur heeft er helaas ook voor gezorgd dat er destijds geen onderzoek is gedaan naar mogelijke muur- en/of gewelfschilderingen, maar deze zijn er wel geweest. In 1911 ontdekte de dorpsstimmerman tijdens herstelwerkzaamheden aan het interieur middeleeuwse schilderingen onder de witkalk. Op de koortravee werden Maria met het kind Jezus aangetroffen, op het midden rozet het Lam Gods, en daarnaast de Heilige Catharina met een rad in de hand. Waarschijnlijk vanwege kostenoverwegingen heeft men er destijds niet voor gekozen om de schilderingen te behouden. Wel is een deel van de eenvoudige versieringen in de tweede en derde travee gespaard: lijnen en cirkels, en een beschildering in visgraatverband.

Bij de restauratie werden de dichtgemetselde ingangen in de noord- en zuidgevel heropend en de later geplaatste grotere vensters teruggebracht in wat men toen als romaanse stijl veronderstelde. Ook hier is destijds geen uitvoerig onderzoek naar de bouwgeschiedenis uitgevoerd.

In de kerk bevindt zich onder het koor een grafkelder, aangelegd door collator Evert Lewe in 1629. Op het prachtig bewerkte achterschot van de Asingabank uit ongeveer 1660 dragen twee leeuwen als schilddragers het alliantiewapen van de familie Van Inn- en Kniphuisen. Andere interessante meubilairstukken zijn twee oude, 18^e eeuwse offerblokken, en de preekstoel uit circa 1745 naar ontwerp van Jan Bitter met snijwerk van Casper Struiwig, en een eenvoudige avondmaaltafel uit de 17^e eeuw.

Het huidige orgel dateert uit 1806. Het is door Nicolaas Anthoni Lohman gebouwd, in 1873 gerepareerd door P. van Oeckelen & Zn, en in 1984 gerestaureerd door firma Bakker & Timmenga. Het binnenwerk is dus niet meer origineel, het buitenwerk wel. De kast en het rijke houtsnijwerk door Mattheus Walles zijn nog helemaal intact.

Er zijn een paar aanwijzingen dat de kerk gewijd is geweest aan de heilige Catharina. De grote luidklok is duidelijk aan deze heilige gewijd, en ook een van de schilderijen op het koor die tijdens de werkzaamheden in 1911 tevoorschijn kwam bleek een afbeelding te zijn van de heilige Catharina. Verder zijn op twee bewaard gebleven laatmiddeleeuwse zegels van Ulrumer pastoors, afbeeldingen te zien van een vrouwenfiguur met zwaard en rad, de attributen van deze heilige.

